

УДК 378.147:81'243

©Безлюдний О.І.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ УМІНЬ І НАВИЧОК РОБОТИ З ІНШОМОВНИМ ТЕКСТОМ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Перспективи викладання іноземної мови студентам у вузах України знаходяться у зоні уваги основних тенденцій розвитку сучасної вітчизняної освіти, яка є глобальним чинником міжнародного суспільного розвитку й інтеграції. Сьогодні у сфері українських освітніх інтересів залишається простір ближнього і далекого зарубіжжя, зокрема колишніх радянських республік. Сучасний фахівець повинен володіти високим професіоналізмом, правильно і швидко орієнтуватися у світі технологічних і технічних інновацій, аналізувати, синтезувати, обробляти інформацію різних джерел. Саме тому аналіз документів і матеріалів, що містять ділову інформацію, є одним із найважливіших моментів професійної діяльності студентів.

Навчання студентів навичкам і умінням анутовувати іншомовний текст, як одного з основних джерел інформації, тобто орієнтації в іншомовному матеріалі й умінню вибирати потрібне, є однією з найефективніших форм практичного володіння іноземною мовою, що у майбутньому забезпечить успіх студентів у професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема навчання студентів анутовувати текст є предметом багатьох наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних учених О. К. Єгорова, С. І. Калініна, Н. Н. Рябова, О. О. Радзієвська, Н. В. Ротова, Н. А. Фролова, Є В. Шкурко відносно рідної і іноземної мов.

Метою нашої статті є аналіз основних вимог і задач анотації іншомовного тексту, як одного з основних джерел інформації.

Актуальність дослідження обумовлюється потребами майбутніх фахівців в опануванні навиків і умінь анутовувати, що є одним із найбільш важливих видів роботи в процесі навчання іноземної мови студентів немовних спеціальностей і призводить до значного підвищення рівня знань іноземної мови випускників вищої школи. Будучи найбільш заощадливим засобом ознайомлення із матеріалом першоджерела, такі види вторинних текстів застосовуються в інформаційному забезпеченні науково-дослідних робіт, навчальному процесі і виступають засобом обміну інформацією у міжнародному просторі.

Останнім часом підвищився інтерес до проблем не лише пошуку, але і компресії інформації, у якому анутовування займає центральне місце. Завдяки компресії інформації, текст стає компактним і, для того, щоб ознайомитися з новими публікаціями фахівець у першу чергу переглядатиме реферативні журнали, а не вихідні матеріали в їх повному обсязі. Таким чином, відбувається заощадження часу, що важливо для сучасної людини.

Програма дисципліни «Іноземна мова» включає обов'язкове навчання студентів основам анутовування і реферування. Підсумком цієї роботи має бути структуризація професійно значимої інформації, написання самостійних доповідей іноземною мовою. Робота з подібного роду текстами є програмною вимогою при вивченні іноземних мов на немовних факультетах ВНЗ: перед викладачами ставиться завдання навчити студентів складати анотації текстів або статей. У числі вимог, що висуваються студентам і аспірантам у процесі навчання науково-дослідницької діяльності - уміння складати тексти анотацій, необхідних для оформлення результатів наукової праці.

Дослідження Є. В. Шкурко показали, що особливо гостро, проблема формування навичок складання стислого тексту стоїть перед викладачами які працюють зі студентами немовних спеціальностей. Вилучення із тексту основної інформації, її узагальнення і оформлення в максимально стислому вигляді є нелегким завданням для студентів немовних спеціальностей. Як правило, уміння викладати зміст прочитаного зводиться до

простого переказу. Очевидно, що анотуванню студентів необхідно спеціально навчати [7].

Тексти анотацій як компресія наукової інформації потрібні в сучасній навчальній і науковій діяльності. Зокрема, невід'ємною вимогою до оформлення результатів наукових досліджень у вітчизняних і зарубіжних виданнях на сьогодні являється надання авторських анотацій на декількох мовах, у тому числі й англійською мовою. Як правило, англійський варіант анотації потрібний для читачів, що не знають російську або українську мову, оскільки англійська мова вважається міжнародною мовою для наукових публікацій.

Анотація (від лат. *annotatio* – зауваження) це досить короткий виклад змісту первинного документу, складеним у результаті компресії тексту оригіналу і які в кількох рядках дають уявлення про його тематику [1].

На думку Н. Н. Рябової, анотація є першим знайомством із первинним документом, що дозволяє судити про доцільність його більш детального вивчення з метою проникнення у сутність інформації оригіналу [4].

Уміння анотувати прочитану літературу допомагає оволодінню навичками реферування. Анотація в силу своєї стислості не допускає цитування, в ній не використовуються смислові шматки оригіналу як такі, основний зміст першоджерела передається тут "своїми словами". Особливістю анотації є використання в ній мовних оцінних кліше, яких немає в рефераті.

Зміст анотації передається своїми словами, як би ззовні, тобто у формулюваннях референта.

На першому курсі студенти немовних спеціальностей теоретично освоюють поняття "анотація", специфіку реферування і анотування оригінальних текстів, методи викладу в них інформації, особливості мови і стилю, а також загальні і відмінні характеристики анотації. Суть анотування полягає у максимальному скороченні об'єму джерела інформації при збереженні його основного змісту. У процесі компресії першоджерела анотація перераховує питання, які висвітлені в першоджерелі, не розкриваючи самого змісту цих питань, але відповідаючи на питання: "Про що говориться в первинному тексті"?

Висока міра узагальнення матеріалу в анотації призводить до особового, суб'єктивного забарвлення формулювань. А це, у свою чергу, призводить до необхідності введення в анотацію кліше і оцінно-оформлювальної термінології, наприклад: [8, С. 187-189].

1. The title of the text The text is headlined ...
(abstract). The headline of the text I have read is ...

2. The main idea of the text. The main idea of the text is ...
The text is about ...
The text deals with ...
The text touches upon ...
The text is concerned with ...
The text is devoted to ...
The text dwells upon...
The text highlights...
The text discusses...
The text presents...
The purpose of the text is to give the reader some information on ...
The intention of the text is...
The subject of the text is...
The aim of the text is to provide the reader with some material (data) on ...
...

3. The contents of the text.
- a) The author starts by telling the reader that ...
At the beginning of the text the author describes (dwells on, touches upon, explains) that...
 - b) The author writes (states, stresses, describes, thinks, points out) that ...
The author also provides the information on...
The problems of... are considered
... are covered.
... are formulated.
... are also presented.
... are studied.
Thereafter, ...
The text describes ...
It was noted...
The second part is concerned with...
 - c) According to the text ...
Further the author reports (says) ...
First,...second,...
Then (after that, further on, next) the author passes on to, goes on to say that..., gives a detailed (brief) analysis (description).
The text goes on to say that...
 - d) In conclusion ...
The author comes to the conclusion that ...
The general consideration are supported by...
The text ends with...
The text ends with the depiction (analysis) of...
4. Target group.
The text is interesting, useful for (students, pupils, scientists etc).

Основна помилка при складанні анотацій – надмірність інформації. У цілях запобігання цьому недоліку слід уникати повторення відомостей, зайвих фраз, що не несуть основної інформації, вставних слів і речень, складних додаткових конструкцій.

При написанні анотацій бажано використовувати прості речення, що містять пасивні конструкції, однорідні присудки, дієприкметникові звороти, безособові речення. Не варто переказувати зміст статті (висновки, рекомендації, фактичний матеріал). Слід звести до мінімуму використання складних зворотів, особових та вказівних займенників) [3, С. 154].

Анотація складається із:

1. Вступної частини, що включає бібліографічний опис (переклад заголовка, відомості про автора, вихідні дані, рік видання, кількість сторінок та деякі інші дані);
2. Описової частини, де вказуються найбільш характерні положення праці, що відокремлюють її від інших схожих за тематикою і цільовим призначенням;
3. Заключної частини, де повідомляється, кому адресовано друкований твір, та вміщується один-два висновки щодо змісту оригіналу.

Вимоги до складання анотації :

1. Лаконічність, тобто простота і ясність мови тексту анотації, яка, виражається у використанні простих речень і простих тимчасових форм в активі і пасиві, у відсутності модальних дієслів і їх еквівалентів, в заміні складних синтаксичних конструкцій простими.
2. Логічна структура анотації виражається в чіткому діленні її тексту на дві або три складові частини.

3. Відповідність форм анотації, тобто в тексті анотації обов'язково вводяться безособові конструкції і окремі слова (наприклад, дієслова висловлювання: повідомляється про ..., детально описується ..., коротко розглядається ... тощо), за допомогою яких відбувається введення і опис тексту оригіналу.

4. Облік видів науково-технічної літератури, який передусім торкається оформлення титульного аркуша науково-технічної публікації і його відображення у ввідній частині анотації.

5. Точність при перекладі заголовка оригіналу, окремих формулювань і визначень.

6. Використання загальноприйнятих скорочень, слів.

7. Єдність термінів і позначень.

Анотації за змістом і цільовому призначенню можуть бути довідковими, описовими, реферативними, рекомендаційними і критичними [2].

На думку Н. А.Фролової, цикл навчання анотування професійних текстів повинен включати чотири основних етапи:

- 1) Мотиваційно-орієнтований етап;
- 2) Цільовий етап;
- 3) Розвиваючо-формуючий етап;
- 4) Узагальнюючий.

Такі види роботи зі спеціальними текстами на іноземній мові переслідують практичні, освітні і виховні цілі, які об'єднуються в одне ціле – анотацію [5].

Знання основних видів анотування дозволяє швидко орієнтуватися в літературі зі спеціальності і не витратити зайвий час на важкий процес перекладу. У щоденній практиці багатьох спеціалістів постійно виникає необхідність усного і писемного викладення на рідній мові короткого змісту іншомовного матеріалу, які містять цінну інформацію. Також широко розповсюджена практика публікацій наукових статей в журналах і збірниках рідною мовою із стислим викладенням їх основного змісту іноземною мовою. Техніка усіх перерахованих видів діяльності й складає зміст анотації [6].

Після прочитання оригінального тексту, студенти застосовують на практиці отримані теоретичні знання із упущення вторинного тексту. Студентам рекомендують наступні завдання і вправи, які допомагають анотувати:

- знайдіть в абзаці речення, висловлювання, яке може служити заголовком;
- знайдіть і відмітьте абзаци, що містять конкретну інформацію;
- визначте кількість фактів, що викладаються в тексті;
- узагальніть абзац в одне речення;
- знайдіть у кожному абзаці головну, основну інформацію і додаткову, роз'яснювальну;
- викладіть основні положення тексту у вигляді плану;
- опустіть усі вхідні речення в абзаці, ввідні слова в реченні і описові(додаткові) пропозиції;
- використайте узагальнюючі слова замість описів або підрядних речень;
- опустіть усі повтори і приклади, окрім фактів (чи даних), в яких розміщена важлива інформація;
- використайте лексичне, граматичне перефразування;
- виділіть ключові слова і фрагменти в кожному відміченому по мірі інформативності абзаці;
- узагальніть матеріал;
- складіть логічний план тексту та ін.

Студенти другого курсу повинні уміти:

- виділяти головну і додаткову інформацію тексту;
- скорочувати і спрощувати текст;
- висловлювати свою думку про прочитане.

На думку дослідників Н. А. Фролової і І. В. Алещанової, важливим видається включення певних завдань із анотування текстів (статей) на іспитах з практичного курсу іноземної мови, особливо на старших курсах навчання, а також у формі поточного і підсумкового контролю, як ефективна форма перевірки набутих знань студентами немовних спеціальностей навичок аналізу практичного матеріалу, що передбачено навчальною робочою програмою на різних спеціальностях навчання іноземної мови у вищій школі [6].

Висновки. Таким чином, абсолютно очевидним є факт, що на початковому рівні навчання іноземної мови у студентів немовних спеціальностей повинні розвиватися професійно-орієнтовані уміння роботи з текстами відповідно до спрямованості професійної діяльності. Навчання навичкам анотування повинно починатися із перших років вивчення іноземної мови, але навчання згортання тексту в логічно зв'язаний текст анотації доцільно здійснювати на другому курсі, коли студенти набувають знання, навички відбору, скорочення і узагальнення інформації, можуть адекватно аналізувати інформацію.

Список використаних джерел

1. Демидова А. К. Пособие по русскому языку. Научный стиль речи. Оформление научных работ / А. К. Демидова. – М. : Русский язык, 1991. – 201 с.
2. Егорова Е. К. Основы анотирования и реферирования английского текста : метод. рекомендации для преподавателей и студентов / Е. К. Егорова, С. И. Калинина. – М., 2009. – 16 с.
3. Радзівська О. В. Анотування наукового тексту іноземною мовою студентів / О. В. Радзівська // *Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка*. Сер. Філологічні науки: зб. наук. пр. – Луганськ, 2013. – С. 153–156.
4. Рябова Н. Н. Навчання реферуванню та анотуванню іншомовних текстів студентів немовних вузів / Н. Н. Рябова // *Культура народів Причорномор'я*. – 2002. – Т. 37. – С. 373–375.
5. Фролова Н. А. Междисциплинарные связи и мотивация образовательного процесса на занятиях по иностранному языку / Н. А. Фролова // *Прогрессивные технологии в обучении и производстве: материалы Всерос. конф.*, Камышин, 2004 г. – Волгоград, 2004.
6. Фролова Н. А. Обучение реферированию и анотированию профессиональной литературы на иностранном языке в комплексной подготовке специалиста / Н. А. Фролова, И. В. Алещанова // *Современные проблемы науки и образования*. – М., 2007. – № 5. – С. 67–72.
7. Шкурко Е. В. Обучение анотированию текстов на иностранном языке [Электронный ресурс] / Е. В. Шкурко ; Днепрпетровский нац. ун-т им. Олеся Гончара. – Режим доступа: <http://lingvodnu.com.ua/arxiv-nomeriv/lingvistika-lingvokulturologiya-2011/obuchenie-annotirovaniyu-tekstov-na-inostrannom-yazyke/>
8. English : навч. посіб. з англ. мови для студ. вищ. закл. пед. освіти / [Н. М. Бріт, Н. В. Гут, О. А. Заболотна, С. П. Шумаєва, І. Ю. Щербань] ; [уклад.: Н. В. Гут, О. А. Заболотна]. – Умань, 2012. – 264 с.

Безлюдний О.І.

Особливості формування умінь і навичок роботи з іншомовним текстом зі спеціальності

Стаття присвячена навчання студентів немовних спеціальностей навичкам і умінням анотування. Автор презентує фрази та кліше за допомогою яких студенти можуть анотувати тексти. У статті розглядається поняття «анотація», її структура, вимоги та завдання до анотування тексту.

Ключові слова: анотація, навички і уміння, аналіз тексту, наукова література, інформація, іноземна мова.

Безлюдний А.И.

Особенности формирования умений и навыков работы с иностранным текстом по специальности

Статья посвящена обучению студентов неязыковых специальностей навыкам и умению аннотирования. Автор презентует фразы и клише с помощью которых студенты могут аннотировать тексты. В статье рассматривается понятие «аннотация», ее структура, требования и задания к аннотации текста.

Ключивые слова: аннотация, навыки и умения, анализ текста, научная литература, информация, иностранный язык.

Безлюдний А.И.

Особенности формирования умений и навыков работы с иностранным текстом по специальности

The article is devoted to training in students the skills and ability of annotation. The author presents phrases and cliché which help students make annotation of texts. The concept "annotation", its structure, requirements and tasks to the annotation is considered in article.

Keywords: annotation, skills and abilities, text analysis, scientific literature, information, foreign language.